

THE QUALIFICATION OF CHILDREN'S TEACHERS FOR THE PERIOD 1944–1948

Snezhana G. Vacheva

ABSTRACT: The publication examines a number of qualification forms in which children's teachers take part during the study period - congresses, conferences, courses and pedagogical conferences. The need for teachers' qualifications and the efforts of the government to enhance their professional competencies are highlighted.

KEYWORDS: qualification, teachers, kindergarten

Изследването е финансирано по проект № РД-08-130/07.02.2018 г. от параграф на фонд „Научни изследвания” на ШУ „Епископ Константин Преславски”

Настъпилите промени в предучилищното възпитание след 9 септември 1944 г. поставят особена острота въпроса за повишаването на квалификацията на детските учители. Изключителна роля за това изиграват образователното министерство и Съюзът на работниците по просветата, които разнообразяват формите и средствата за повишаването на квалификацията на учителите от всички образователни степени, като организират педагогически съвещания, конференции, конгреси и курсове.

Още през първите месеци след 9 септември 1944 г. започва да се обсъжда въпросът за необходимостта от промени в учебните програми на хуманитарните дисциплини. Този проблем се разглежда и на конференции, организирани от Административния съвет на МНП [Повсеместни...., 473].

На 24 септември 1944 г. е проведена конференция на детските учителки в София. На нея се обсъжда педагогическият процес в детските градини. Вземите решения на конференцията намират израз в окръжно № 389 от 4. 11. 1944 г., с което се внасят известни промени в съдържанието на възпитателно - образователния процес в предучилищните заведения [Детските... , 101-102].

На конференцията на Съюза на работниците по просветата, състояла се през месец януари 1945 г., главната инспекторка по предучилищно възпитание в Министерството П. Касабова, настоява да се организира педагогическият процес в предучилищните възпитателни заведения съобразно схващанията за “себеизява и разкрепостяване на детето”. На това се противопоставят част от ръководството на съюза, които смятат, че в детските градини “децата се бавят за да се трудят майките” [Касабова, 1942г., 252]. По този начин те отричат образователните функции на детските заведения.

В началото на 1945 г. възстановява своята дейност Висшият учебен съвет. Това става по инициатива на проф. Станчо Чолаков. Заседанията на ВУС започват на 28 май и продължават две седмици. На тях се обсъждат и проблеми на предучилищното възпитание. П. Касабова изнася доклад за неговото състояние. Прави впечатление фактът, че тя съвсем бегло засяга въпроса за актуалността на съветския опит за българската предучилищна педагогика. След известно време П. Касабова споделя, че този опит я притеснява с идеологизирането на педагогическия процес. Докладът на П. Касабова е подкрепен от С. Аврамова и Р. Георгиева. С. Аврамова смята, че детските заведения трябва да работят по единна програма и методи. Противоположно е мнението на Р. Георгиева, която се обявява против създаването на единна програма и изцяло поддържа мнението на П. Касабова за съчетаване на обучението с влиянието на семейната среда [Касабова, 1945 г., 221].

В първите години след Втората световна война нуждата от детски учителки се оказва изключително голяма. Това принуждава Образователното министерство да продължи традицията да организира учителски курсове. През лятото на 1945 г. се провеждат такива курсове в няколко града. Поради невъзможността в тях да се включат всички нередовни учителки, тези които са участвали в курсовете, изнасят наученото пред своите колежки [Чакъров и В. Начева-Петкова, 1961, 250]. Тази форма за квалификация на учителите се прилага и през следващите години. Курсовете се посещават от нередовни детски учителки, които работят в предучилищни заведения, функциониращи през цялата учебна година.

След 9. 09. 1944 г. в България с най-бързи темпове се откриват летни детски градини. Те се създават през лятото предимно в селските райони. През 1944 г. в страната функционират 1 800 летни детски градини. Затова през лятото на 1945 г. Министерството на народната просвета организира курсове за подготовка на педагогически кадри за този вид предучилищни възпитателни заведения. Те се провеждат в следните градове: Пловдив, София, Бяла Слатина, Русе, Кюстендил, Стара Загора и Варна. Курсовете се ръководят от по две детски учителки от софийските детски градини. Тяхната продължителност е един месец. В тях се подготвят общо 1 148 куристки, от които 649 получават свидетелство за учителки, а 499 – свидетелство за помощник - учителки. Първите имат завършено гимназиално образование, а вторите - професионално или незавършено гимназиално образование. Поради тази причина те получават и различни удостоверения, независимо че се обучават по една и съща програма. В нея са включени следните теми: „Цел и задачи на селските летни детски градини“; „Психология и педагогия на предучилищна възраст“; „Теория на детския дом. Средства и методи“; „Организация на летния детски дом: образуване на комитет, уреждане на кухня и спалня, инвентар за игралната и игрището“; „Подреждане на детската градина и игрището“; „Дидактически материали: строителен материал, кукли, материали за шеф и тъкане, дърводелски материали, градинарски сечива, глина, магадори, играчки играчки за пясъка и др.; „Първия учебен ден“; „Хранене“; „Спане“; „Ръчна работа, песни и игри“; „Приказки, стихове, римушки и гатанки“; „Методика на пеенето и рисуването, ръчната работа; приказката, играта, ритмиката и беседата“; „Хигиена, заразни болести, първа помощ“; „Трудно възпитаеми деца“; „Устна хармоника“; „Наблюдения и практика в детска градина“ [ЦДА-ф. 142, оп.7, а.е. 47].

От изложеното се вижда, че в програмата на курсовете са включени дисциплини, които осигуряват добра теоретична и практическа подготовка на курсистите. Особен акцент е поставен на практическата подготовка. Курсистите усвояват освен педагогически знания и медицински. Това е изключително важен момент от тяхната подготовка, защото една от основните задачи на детските градини е опазването и укрепването на здравето на децата. В курса те се запознават с организацията и съдържанието на педагогическия процес в лятната детска градина, с нейното обзавеждане, с трудностите, които съпътстват работата на детската учителка. Поради невъзможността в курсовете да участват всички детски учителки, тези които са ги посетили, изнасят наученото пред своите колеги.

През 1946 и 1947 г. просветното ведомство организира 19 едномесечни курсове. В тях се обучават около 2000 ръководителки за летните детски градини [Касабова, 1947, 321-322].

За да осигури необходимия педагогически персонал за летните детски градини през 1948 година Министерството на народната просвета също организира курсове за подготовка на първоначални и гимназиални учители за работа в летните детски градини. Курсовете имат продължителност пет дни и се провеждат във всички околийски центрове. За ръководителки на курсовете околийските училищни инспектори избират действащи детски учителки от детска градина или дневен детски дом или те го ръководят. Детските учителки от града, в които се организира курсът, се включват с лекции и практически упражнения. Околийският училищен инспектор също участва в курса с лекция на тема: "Цел и значение на лятната детска градина". Теоретичната подготовка се състои от 19 часа. Учебният план включва следните дисциплини:

1. Възрастови особености на детето от 3 до 5 години.
2. Възрастови особености на детето от 5 до 7 години.
3. Цел и задачи на лятната детска градина.
4. Организация на лятната детска градина и дневните домове. Дневен режим.
5. Избор на помещение за занимални и спални зали и тяхното обзавеждане.

6. Разучаване на подходящи за възрастта на децата приказки.
7. Разучаване на подходящи за възрастта игри.
8. Разучаване на подходящи за възрастта песни.
9. Ръчна работа.

Практическите упражнения се провеждат по групи. Всяка група посещава два дни от 8 до 12 часа детска градина или дневен детски дом и един цял ден дневен детски дом, ако има такъв в населеното място, където се провежда курсът. Всяко наблюдение завършва с конфеиране. [ЦДА-ф. 142, оп. 5, а.е. 36, 40–41]. Макар продължителността на курса да не е голяма, Министерството се стреми да включи в учебния план важни дисциплини, които да обхващат интересна проблематика. Разбира се, че продължителността на курса е изключително кратка. Този срок се дължи на липсата на финанси.

Окръжното, което изпраща Министерството във връзка с курса, съдържа и списък на българска педагогическа и програмна литература. По този начин се дава възможност на учителките в летните детски градини сами да си повишават квалификацията.

През есента на 1947 г. в София се организира по идея на МНП конференция с цел официално да се установи методът на работата в детските градини. На тази конференция присъстват представители на Министерството, на Университета, преподаватели от Софийския институт за детски учителки. Значителна част от присъстващите се изказват в защита на метода на проектите. Най-големи негови привърженици се оказват бившите директори на частните курсове за подготовка на детски учителки, функционирали пред 9.IX.1944 г. – П. Касабова и проф. Д. Кацаров [Манова-Томова, 1948, 804].

Доста детски учителки също се обявяват в защита на метода на проектите. Други смятат, че трябва да се преустрои възпитателната работа в детските градини съобразно съветския опит, като се промени най-вече режимът [].

Особено място сред формите за квалификация на учителите по това време заемат конгресите на Съюза на работниците, проведени през 1945 и 1947 г. Секцията по предучилищно възпитание към Българо-съветското дружество в София става разпространител на съветския опит. Активна дейност в нея развиват София Аврамова, Рада Димитрова, Йовка Добрева, Маргарита Чернева и др. В секцията се провеждат дискусии по проблеми, свързани с приложението на съветската теория и практика в нашите детски градини [Манова-Томова и Чанджи, 1982, 58] .

В началото на 1948 г. в МНП са направени известни промени в прегрупиране на някои сродни отдели. Двете отделения предучилищно и първоначално образование се обединяват в едно. За главен инспектор е назначена В. Манова, чиято дейност се подпомага от двама организационни работници. Заемането на този пост от В. Манова също изиграва роля за реформирането на предучилищното възпитание. Още през пролетта на 1948 г. се организират конференции за преустройство на възпитателната работа в детските градини. На тях се обсъжда “какъв да бъде планът за възпитателната работа, в какъв ред трябва да се вписват задачите, как да се подбират тези задачи, как да се отчита изпълнението им” [Аврамова, 1959, 19].

През същата година е публикувано първото „Упътване за работата в детските градини” [Упътване..., 1948]. То е първият програмен документ за детските градини, издаван от Министерството на народната просвета. С него управляващите целят да преустроят педагогическия процес по съветски образец.

За да се приложи упътването успешно в практиката просветното ведомство решава да организира редица квалификационни форми с детските учителки. Затова след отпечатването му, Образователното министерство изпраща окръжно от 5 април 1948 г., с което информира за курсовете, които трябва да се проведат с инспекторите по предучилищно възпитание [Окръжно на МНП от 5.04.1948, 96]. Няколко дни по-късно отново с окръжно то уведомява , че техният брой трябва да бъде 15 [Окръжно на МНП от 24.04.1948, 65]. По това време в цялата страна има 15 инспектори по предучилищно възпитание. От това става ясно, че просветното ведомство настоява всички инспектори да се включат в обсъждането на първия програмен документ. В тази връзка МНП организира опреснителни курсове с детските учителки. Такъв курс се организира в София от 22 до 28 април 1948 г. В него участват детски учителки от Южна

България, Силистренска, Добричка и Плевенска учебна околия, които са завършили частните курсове за подготовка на детски учителки на Пенка Касабова и проф. Димитър Кацаров [Окръжно на МНП от 14. 04. 1948, 98].

Вторият опреснителен курс се провежда от 10 май до 17 май същата година. В двата курса лекции изнасят следните преподаватели от Института за детски учителки в София: Александра Деянова, Маргарита Чернева, София Аврамова, Елена Тасева, Вера Начева-Петкова. В курса преподават още Ана Узунова,, Екатерина Ненова и Мара Пенкова [ЦДА – ф. 142, оп. 5, а. е. 48. , 152].

Освен в столицата опреснителни курсове се провеждат и в провинцията – Варна, Враца, Плевен, Русе, София, Пловдив, Стара Загора, Габрово, Сливен и Бургас. Те се организират от 10 до 25 ноември и са предназначени само за нередовни детски учителки [ЦДА – ф. 142, оп. 5, а. е. 49, 23]. От това следва, че управляващите полагат грижи да се обсъди „Упътването за работата в детските градини”, което регламентира педагогическия процес в детските градини. В зависимост от длъжността и квалификацията на педагогическите кадри се провеждат отделни курсове за инспектори, редовни и нередовни детски учителки, които са и с различна продължителност.

През 40-те години на миналия век у нас не се издава достатъчно педагогическа и методическа литература за предучилищните заведения. Програмите за възпитателната работа в детските градини, издавани по това време, са с недостатъчно образователно съдържание, в резултат на което нашите педагози изпитват затруднения при организирането на педагогическия процес в детските градини. От 1948 година настъпват значителни изменения във възпитателната работа в детските градини, което създава условия за подобряване на съдържанието, формите и методите за усъвършенстване на квалификацията на детските учителки. За да могат правилно детските учителки да осъществяват възпитанието и обучението на децата, те трябва да имат необходимата педагогическа и методическа компетентност. Този факт е оценен от министерството на образованието, което решава да потърси освен курсовете и други възможности за повишаване на квалификацията на учителите не само в детските градини, но и на работещите в другите образователни степени. В страната започват да се организират педагогически съвещания, конференции, конгреси. Те изиграват също важна роля за професионалното развитие и усъвършенстване на предучилищните педагози.

References:

1. Avramova, B.(1959): 15 godini preduchilishtno vaspitanie. V: 15 godini narodno obrazovanie. Sb. Statii. S. Narodna prosveta, 1959.
2. Povsemestni uchitelski konferencii (1945). Uchilishten pregled, 1944, kn 5-10.
3. Detskite uchilishta i duhat na novoto osvoboditelno vreme (1944). Okrazhno № 427 ot 6.XII.1944 г.-Uchilishten bydzhet I administraciya, 1944 ,kn. III.
4. Kasabova, P. Preduchilishtното образование през последните две години (1947).- Uchilishten pregled. - 1947, kn. 5-6.
5. Kasabova, P. Preduchilishtno obrazovanie (1945). Doklad pred Visshiya ucheben savet na 29.V.1945 g.-Uchilishten pregled, - 1945, kn. 2-3.
6. Manova-Tomova, V. (1945): Metodi na preduchilishtното vaspitanie. - Uchilishten pregled, 1948, kn 10.
7. Makedonska, S. I M. Chandzhi.(1948): Savetskata preduchilishtna pedagogika i razvitiето na preduchilishtното образование u nas. V:100 godini preduchilishtno vaspitanie v Balgariya, S. 1982.
8. Okrazhno (1948) Okrazhno na MNP ot 24.04.1948 g.-CDA, F. 142, op. 55, a. e. 36.
9. Okrazhno (1948) Okrazhno na MNP ot 5. 04. 1948 g. –CDA, f. 142, op. 5., a. e. 36.
10. Okrazhno (1948). Okrazhno na MNP ot 14.04. 1948.CDA, f. 142, op. 5. A. e. 24.
11. Upatvane za rabotata v detskите gradini.S., Narodna prosveta. 1948.
12. CDA- f.142, op. 5, a.e. 36.
13. CDA – f.. 142, op. 5, a. e. 49.
14. CDA – f. 142, op. 5, a. e. 48.
15. CDA-f. 142, op. 7. a.e. 4.

16. Chakarov, N. i V. Nacheva-Petkova, Istorija na preduchilishtното vaspitanie v Bulgariya, S. 1961.

*Prof. PhD Snezhana Vacheva
Department of Technological and Vocational Education,
Preschool and Primary School Education
Pedagogical faculty
Konstantin Preslavsky – University of Shumen
s.vacheva@shu.bg*